

CHRZEŚCIJAŃSKIE ORGANIZACJE MŁODZIEŻOWE W REPUBLICE FEDERALNEJ NIEMIEC

1. WPROWADZENIE

W Republice Federalnej Niemiec działa kilkanaście różnych organizacji i związków młodzieżowych. Są to organizacje o bardzo różnym charakterze politycznym i ideologicznym. Skupiają dzieci i młodzież z różnych warstw i środowisk społecznych. Wielość i różnorodność związków młodzieżowych powoduje, że w większości są to organizacje niezbyt duże liczebnie i, z kilkoma wyjątkami, nie odgrywające większej roli politycznej. Wielość organizacji młodzieżowych świadczy o bardzo dużym zróżnicowaniu ideowym i politycznym społeczeństwa zachodnioniemieckiego. W RFN istnieją organizacje skupiające zwolenników różnych ideologii i zapatrywań politycznych. Cała gama struktur organizacyjnych, od neofaszystowskich poprzez rewizjonistyczne, wyznaniowe, liberalne aż do komunistycznych, potwierdza bardzo duże rozbieżności społeczeństwa. Uwidacznia się ono szczególnie ostro wśród młodzieży.

W niniejszym opracowaniu zajmuję się tylko tymi organizacjami młodzieżowymi, które mają określony charakter wyznaniowy. Z konieczności, bo jest to problem bardzo złożony, skoncentruję się głównie na młodzieżowych organizacjach chrześcijańskich, które formalnie są związane z partiami unijnymi (CDU/CSU) lub Kościołem katolickim w RFN. Ramy opracowania nie pozwalają na szerszą i bardziej szczegółową analizę organizacji młodzieżowych związanych z innymi kościołami i związkami wyznaniowymi.

Takie wycinkowe ujęcie tematu usprawiedliwia również fakt, że chadecja i współpracujący z nią Kościół katolicki odgrywa w RFN znaczącą rolę polityczną.

O ile młodzieżowe organizacje chadecji prowadzą określoną działalność polityczną, wynikającą z koncepcji programowych partii unijnych, to Kościół katolicki, blisko współpracujący z CDU i CSU,

ma swoje znaczące wpływy również w szeregach innych partii politycznych działających w RFN oraz w ich organizacjach młodzieżowych¹.

2. ORGANIZACJE MŁODZIEŻOWE ZACHODNIONIEMIECKICH PARTII CHADECKICH

W Republice Federalnej Niemiec działają dwie partie chadeckie: Unia Chrześcijańsko-Demokratyczna (Christlich-Demokratische Union - CDU), która jest organizacją ogólnofederalną, oraz Unia Chrześcijańsko-Społeczna (Christlich-Soziale Union - CSU) obejmująca zasięgiem swego oddziaływania jedynie teren Bawarii. Obie partie zachowują odrębność organizacyjną. Występują jednak wspólnie w kampaniach wyborczych tworząc tzw. blok unijny. Mimo pewnych rozbieżności programowych posiadają one wspólne cele polityczne. W Bundestagu tworzą zwartą frakcję parlamentarną i z wyjątkiem kryzysu w 1976 r.² nie ma tendencji do rozdziału wspólnego bloku tych partii.

Chadecja sprawowała rządy od chwili powstania RFN w 1949 r.³ aż do roku 1966. Po krótkotrwałym okresie współdziałania z SPD w

¹ W Bundestagu wybranym w 1976 r. przynależność wyznaniowa deputowanych przedstawiała następująco:

Partia	Wyznanie:		
	katolicy (%)	ewangelicy (%)	pozostali (%)
CDU	61	38	1
CSU	74	26	-
SPD	20	54	26
FDP	14	71	15

Źródło: S. Markiewicz, Współczesna chrześcijańska demokracja, Warszawa 1977, s. 103 i 104.

² Na posiedzeniu bawarskiej grupy krajowej CSU w dniu 19 listopada 1976 r. podjęto decyzję o rozdzieleniu dotychczasowej wspólnoty frakcyjnej w Bundestagu. Miałyby ulec likwidacji element najsilniej łączący CDU i CSU. Na skutek licznych protestów członków CSU, wyborców i zwolenników chadecji oraz żądań zwołania nadzwyczajnego zjazdu, F.J. Strauss wycofał się z uchwały podjętej 19 listopada 1976 r. w sprawie tej wypowiedział się też Komitet Krajowy JU, który zażądał zwołania nadzwyczajnego zjazdu CSU i wezwał deputowanych do Bundestagu z ramienia CSU, aby jeszcze raz prześleli swoją decyzję.

³ Pierwsze po II wojnie światowej organizacje chadeckie powstały w zachodnich strefach okupacyjnych Niemiec już w 1945 r. Ich inicjatorami byli członkowie dawnej katolickiej partii Centrum oraz konserwatyści pro-

ramach tzw. wielkiej koalicji i przegraniu wyborów w 1969 r. została zepchnięta do opozycji przez koalicję SPD/FDP. Ponownie powróciła do władzy w 1983 r. wchodząc w porozumienie z FDP.

Naczelnym organem władzy CDU jest Kongres, jednak faktycznie kierownictwo zachodnioniemieckiej chadecji spoczywa na barkach frakcji parlamentarnej CDU/CSU w Bundestagu⁴. To gremium ustala zarówno program, jak i decyduje o kierunkach bieżącej działalności partii.

CDU i CSU nie mają zwartej struktury organizacyjnej. Praktycznie spełniają one funkcje partii typu wyborczego, a więc ich działalność ma na celu głównie zdobycie maksymalnej liczby zwolenników, którzy oddadzą w wyborach swe głosy na przedstawicieli chadecji. Członkostwo w partii ma raczej charakter formalny, z reguły ogranicza się do materialnego wspierania partii.

Wspólną organizacją młodzieżową CDU i CSU jest Młoda Unia Niemiec (Junge Union Deutschlands - JU). Organizacja ta została utworzona w 1947 r. w zachodnich strefach okupacyjnych Niemiec. Zrzesza młodych ludzi w wieku od 16 do 35 lat. Należą do niej zarówno katolicy, jak i ewangelicy. Ci pierwsi mają znaczną przewagę liczebną nad ewangelikami. Proporcje są tu bardzo podobne jak w partiach unijnych.

Struktura organizacyjna JU jest identyczna jak CDU/CSU. Związek składa się z 17 organizacji krajowych, z tym że podział ten nie pokrywa się z administracyjnym podziałem państwa na kraje⁵.

Najwyższą władzą jest Zgromadzenie Federalne składające się z delegatów organizacji krajowych. Wybiera ono przewodniczącego JU, dwóch zastępców oraz ośmiu członków Zarządu Federalnego. Zarząd wraz z przedstawicielami poszczególnych organizacji krajowych tworzy Radę Niemiecką. Organ ten zbiera się co najmniej raz na kwartał i sprawuje funkcje kontrolno-kierownicze wobec zarządu federalnego. Może on powoływać specjalne komisje w celu roboczego przygotowania decyzji zarządu.

Młoda Unia, zgodnie ze statutem partii unijnych, posiada status stowarzyszenia CDU/CSU. Jest to określone w §38 statutu z 27

testanczy i katolicy. Ogólnofederalna organizacja pod nazwą Unia Chrześcijańsko-Demokratyczna ukonstytuowała się w RFN w 1950 r.

⁴ Obecnie przewodniczącym CDU i jednocześnie przewodniczącym frakcji parlamentarnej CDU/CSU jest Helmut Kohl.

⁵ Niektóre lokalne organizacje JU dodają do swojej nazwy nazwę kraju lub miasta, w którym działają, np. Junge Union Berlin West.

stycznia 1972 r. Również § 39 ust. 2 stwierdza, iż urzędujący sekretarz organizacji otrzymuje nominację po uzgodnieniu jej z generalnym sekretarzem CDU/CSU⁶.

Niski stopień formalnej zależności Młodej Unii od CDU/CSU (niższy niż np. Juso od SPD) jest spowodowany tym, że zrzesza ona członków i sympatyków dwóch organizacyjnie niezależnych od siebie partii macierzystych. Ten fakt bardzo utrudnia skuteczne organizacyjne podporządkowanie zorganizowanej w JU młodzieży CDU/CSU.

Członkostwo w chadeckiej organizacji młodzieżowej nie jest jednoznaczne z przynależnością do partii. Członkiem JU może być również osoba bezpartyjna. W 1970 r. na 120 tys. członków Młodej Unii tylko 53,8% było równocześnie członkami CDU bądź CSU. W roku 1979 zaledwie ok. 40% członków JU należało jednocześnie do partii chadeckich⁷.

Młoda Unia w zamierzeniach jej twórców miała być organizacją kadrową. Gdy w latach sześćdziesiątych partie zachodnioniemieckie zaczęły zwracać większą uwagę na młodzież jako potencjalnych wyborców, postanowiono podjąć działania na rzecz liczebnego rozwoju organizacji. Szeregi JU systematycznie zwiększały się osiągając w kolejnych latach następujące wskaźniki: 1970 r. - 120 tys.; 1976 r. - 234 tys.; 1980 r. - 257 tys. (w tym w Bawarii ponad 50 tys.).

Największą ilościowo grupę wśród członków JU stanowią uczniowie i studenci, jest ich ok. 45%, za to robotnicy w tej organizacji stanowią zaledwie 9% ogólnej liczby członków. Duża jest też grupa młodzieży pracującej umysłowo (20%) oraz uczącej się zawodu (10%)⁸.

Program Młodej Unii ulegał dość znacznym przeobrażeniom. Początkowo, po powstaniu organizacji, jej założenia polityczne były całkowicie zbieżne z uchwalonym w lutym 1947 r. w Ahlen pierwszym programem CDU/CSU zwanym „socjalizmem chrześcijańskim”. Program ten zawierał m.in. krytykę kapitalizmu. Chadecja zachodnioniemiecka bardzo szybko odeszła od tej linii, przechodząc na pozycje wy-

⁶ Christlich Demokratische Union, Statut und Finanzordnung, „Politisches Jahrbuch der CDU und CSU 1971”, Bonn 1971, s. 22-32. Jest to potwierdzone również w § 1 Statutu JU.

⁷ „Deutsche Tagespost” z 6 XII 1978.

⁸ Tamże.

rażnie prawicowe. Podobnie działo się w jej młodzieżowej przybudówce, chociaż jeszcze na przełomie lat pięćdziesiątych JU żądała m.in. 40-godzinnego tygodnia pracy, podnosiła również problem współzarządzania pracobiorców w zakładach pracy. Spotkało się to jednak z ostrym sprzeciwem Stowarzyszenia Gospodarczego CDU.

W następnym okresie Młoda Unia stawiała na pozycjach bardzo zachowawczych czy wręcz wstecznych. Stała się bardziej dogmatyczna i prawicowa niż jej macierzysta partia. JU spełniała w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych rolę „hamulca” CDU/CSU.

Głębokiego wstrząsu doznała organizacja chadecka w okresie rewolty studentów i młodzieży zachodniej. Od drugiej połowy 1965 roku wystąpienia i akcje protestacyjne młodzieży zachodnioniemieckiej miały wyraźnie polityczny charakter. Polityczne organizacje młodzieży nie mogły pozostać obojętne wobec tych wydarzeń. Również JU zmuszona została do zajęcia wyraźnego stanowiska wobec rewolty młodzieży. Musiała temu towarzyszyć zmiana programu politycznego i wycofanie się przynajmniej z niektórych, skrajnie prawicowych poglądów lansowanych przez chadecję.

Bardzo szybko nastąpił drugi wstrząs dla Młodej Unii - jesienią 1969 r., po porażce CDU/CSU w wyborach do VI Bundestagu po raz pierwszy chadecja zachodnioniemiecka przeszła do opozycji.

Oba te ważne wydarzenia polityczne nie mogły nie wpłynąć na działalność młodzieży chadeckiej. Efektem niepokojów, jakie przeżywali członkowie JU, był wynik obrad Zgromadzenia Federalnego tej organizacji, które odbyło się w dniach 6-7 listopada 1969 r. w Hamm. Miało ono przełomowe znaczenie dla Młodej Unii, ponieważ zapoczątkowało proces przechodzenia jej na pozycje umiarkowane. Następnym przyjęcia nowego programu było m.in. coraz śmielsze krytykowanie programu i działalności CDU/CSU. Dalszemu ograniczeniu wpływu partii na jej organizację młodzieżową służyła również decyzja o obniżeniu do 35 lat górnej granicy wieku uprawniającego do przynależności do JU.

Następnym krokiem do przodu był program przyjęty przez JU w 1974 r. Twórcą nowej koncepcji politycznej organizacji był jej przewodniczący Matthias Wissmann, który chcąc uatrakcyjnić i zradykałizować program Młodej Unii wystąpił z koncepcją „trzeciej drogi między kapitalizmem a socjalizmem”. Program ten jest w wielu punktach rozwinięciem założeń ideowopolitycznych chadecji z 1947 r., które już dawno zostały porzucone i zapomniane.

Nowy program JU ma wyraźnie reformistyczny charakter. Zawiera przede wszystkim akcenty antymonopolistyczne, domaga się kontroli inwestycji i wzrostu produkcji oraz parytetowego współdecydowania w przemyśle.

Program ten nie znalazł aprobaty w kierownictwie CDU/CSU. Spowodował natomiast ostrą krytykę i ataki na Młodą Unię szczególnie prawicowych kręgów partii. W praktyce nowy program JU nie miał żadnych szans na realizację i na zawsze pozostał tylko w sferze deklaracji.

Młoda Unia nigdy nie przysparzała kłopotów swym partiom w kwestiach dotyczących polityki międzynarodowej chadecji. Tak jak partie Unii, również JU była stanowczo przeciwna ratyfikowaniu przez Bundestag umów z Polską i ZSRR. Natomiast przychylnie potraktowała sprawę nawiązania kontaktów z organizacjami młodzieżowymi z krajów socjalistycznych. Już w październiku 1972 r. na posiedzeniu Zarządu Federalnego i Rady Niemieckiej przyjęto uchwałę w tej sprawie.

Podstawowym zadaniem każdej organizacji młodzieżowej związanej z partią polityczną jest upowszechnianie jej programu i pozyskiwanie wyborców. Ta druga funkcja organizacji młodzieżowych w RFN jest szczególnie ważna i mocno eksponowana, ponieważ społeczeństwo zachodnioniemieckie jest stosunkowo słabo zaangażowane w działalność polityczną. Zaledwie 3% obywateli należy do jakiegokolwiek partii politycznej⁹. Z tego aktywnymi członkami jest zaledwie 1/3 spośród nich. Pozostali tylko formalnie należą do partii i nie angażują się w żadną jej działalność.

Junge Union nie spełniła pokładanych w niej nadziei na pozyskanie młodzieży dla programu chadecji. Lansowana polityczna koncepcja „trzeciej drogi” i krytyka wszystkiego, co w najmniejszym chociażby stopniu wiąże się z socjalizmem nie przyniosła spodziewanych rezultatów. Wśród młodych wyborców znacznie większe poparcie zyskuje np. hasło socjalizmu demokratycznego, lansowane przez związane z SPD Jusos. Świadczą o tym głosy oddane przez wyborców w wieku 18-25 lat, a więc potencjalnych członków organizacji młodzieżowych, w wyborach do Bundestagu w 1976 r. Na SPD głosowało 54,6%, a na partię chadeckie zaledwie 35,3% wyborców z tej grupy wiekowej.

⁹ W 1981 roku było w RFN 61 658 000 obywateli. Do partii politycznych należało 1 998 270 osób, co stanowi 3,24% ogółu ludności RFN.

Młoda Unia jest największą i najsilniejszą organizacją młodzieżową CDU/CSU. Z tej racji spełnia ona również inne, poza wymienionymi wyżej, funkcje. Stanowi mianowicie „rezerwuarnarybku” CDU/CSU, czyli jest naturalnym dostarczycielem nowych kadr partyjnych, odpowiednio przygotowanych i doświadczonych¹⁰. Z tą funkcją wiąże się również następna: JU jest „organizacją, przy pomocy której robi się karierę w CDU/CSU”. Prawie wszyscy czołowi politycy chadeccy wywodzą swój ideowopolityczny rodowód z organizacji młodzieżowej. Wielu z nich pełniło w niej ważne funkcje kierownicze, np. H.Kohl, R.Barzel, F.J.Strauss.

Junge Union nie spełniła całkowicie żadnej z pokładanych w niej przez partię chadeckie nadziei. Nie zjednała sobie zbyt wielu zwolenników, a co gorsza, jej program „trzeciej drogi” nie był nawet komplementarny w stosunku do polityki CDU/CSU.

W tych warunkach chadecja postanowiła podjąć działania mające na celu uzyskanie wpływów młodzieży uczącej się, która w przyszłości zasililiby konserwatywny człon partii. Dla realizacji tego zadania utworzona została w 1973 r. chrześcijańsko-demokratyczna Unia Uczniów (Schüler Union - SU). Organizacja ta zrzesza młodzież szkolną w wieku od 12 do 18 lat. Pod względem organizacyjnym, formalnie, jest podgrupą Junge Union, ale faktycznie jest kierowana bezpośrednio przez Zarząd Federalny i zarządy krajowe CDU, a w Bawarii CSU. Praktycznie nie ma ona ogólnofederalnej władzy¹¹, a jej struktury organizacyjne sięgają tylko szczebla krajowego.

Po dwóch latach działalności SU stała się najliczniejszą polityczną organizacją młodzieżową działającą w środowisku uczniowskim. Liczyła wtedy 25 tys. członków. W 1977 r. jej szeregi wzrosły do ponad 35 tys. Była to sytuacja dotychczas nie spotykana w życiu politycznym RFN. Fenomen Unii Uczniów polegał na tym, że organizacja ta, propagująca hasła konserwatywne i skrajnie prawicowe, zażarcie walcząca z lewicą, podejmowała jednocześnie bardzo pragmatyczne działania mające związek ze sprawami codziennymi uczniów. Wypełnia po prostu lukę, jaką stworzyły ugrupowa-

¹⁰ Na zjeździe JU, który odbył się w Lahnstein w dniach 5-6 października 1974 r., podjęto decyzję, że członkowie Młodej Unii, którzy ukończą 25 lat, powinni wstępować do CDU lub CSU.

¹¹ Wprawdzie wyłoniono ogólnofederalną reprezentację SU, ale nie wyposażono jej w żadne uprawnienia kierownicze czy chociażby koordynacyjne.

nie lewicowe, zaniedbując prozaiczną działalność w interesie uczniów.

Młodzież szkolna pochłonięta swoimi problemami w znacznie mniejszym stopniu interesuje się polityką niż jej starsi koledzy. Wielu wstąpiło do SU po prostu ze względów praktycznych. Unia organizuje korepetycje, punkty konsultacyjne i porady dotyczące wyboru zawodu lub kierunku studiów. Program ideowy i polityczny dla znakomitej większości członków SU ma znaczenie drugorzędne lub żadne. Liczą się korzyści praktyczne, jakie daje przynależność do organizacji.

Bardzo dużą popularność zdobyła sobie Unia Uczniów dzięki zdecydowanej krytyce zasady tzw. „numerus clausus”¹², która uzależniała możliwość studiowania od wysokości not uzyskanych na świadectwie maturalnym. Wprowadzile zasadę tę poddawały krytyce również organizacje młodzieżowe SPD i FDP, ale Schüler Union, podobnie jak jej macierzyste partie, w sposób dogmatyczny atakowała całą politykę oświatową partii rządzących.

Chadecja w umiejętny sposób wykorzystuje Unię Uczniów w walce ze swoimi adwersarzami politycznymi. Przedstawia działalność młodych chadeków jako służącą demokratyzacji szkoły i procesu nauczania, chociaż sama jest bardzo daleka od lansowania takich postulatów. Chodzi głównie o dyskredytację działalności uczniowskich organizacji SPD i LKP, którym chadecja zarzuca to, co faktycznie sama uprawia, a więc agitację polityczną i konformistyczną propagandę służącą interesom macierzystej partii.

Chadecja zachodnoniemiecka posiada również swoją organizację studencką. Jej początki sięgają 1945 r.¹³ Związek Studentów Chrześ-

¹² Zasadę „numerus clausus” wprowadzono na całym terytorium RFN w 1973 r. Początkowo obejmowała ona 5, a w 1979 r. już 26 kierunków studiów. Polega ona na niedopuszczaniu do egzaminu wstępnego na dany kierunek studiów kandydatów, którzy nie uzyskali odpowiednio wysokiej średniej ocen na świadectwie maturalnym. Mogą oni być umieszczeni na „listach oczekiwania” i mieć możliwość zdawania egzaminów wtedy, gdy ich średnia jest wystarczająca na dany kierunek studiów. Ustalono zasadę, że 60% miejsc na wyższych uczelniach jest rezerwowanych dla posiadaczy najwyższych not, a pozostałe dla osób, których średnia ocen była za niska, a obecnie jest już wystarczająca, np. ze względu na zmniejszenie się liczby kandydatów na dany kierunek. Oczekiwanie takie może nieraz trwać kilka lat.

¹³ W 1945 r. krajowa organizacja CDU działająca w Turynii, na terenie strefy radzieckiej, utworzyła na uniwersytecie w Jenie polityczną organizację studencką o wyraźnie prawicowym charakterze. Władze radzieckie roz-

ścijańsko-Demokratycznych (Ring Christlich-Demokratischer Studenten - RCDS) ukonstytuował się w 1951 r. Statut tej organizacji stwierdza wprawdzie, że jest ona niezależna od jakichkolwiek, partii politycznych, ale w praktyce RCDS jest studencką przybudówką CDU/CSU.

Do 1977 r. RCDS miała monopol na reprezentowanie interesów zachodnoniemieckiej chadecji w środowisku studenckim. Mimo że wielu członków RCDS należało również do Młodej Unii, ta ostatnia nie rościła sobie praw do politycznego czy organizacyjnego wkraczania na uczelnie wyższe. Dopiero w roku 1977 JU postanowiła rozszerzyć swoje struktury organizacyjne i wpływy polityczne na środowisko akademickie. Przyczyną takiego kroku była, zdaniem niektórych organizacji JU, zbyt lewicowa polityka RCDS i jej współpraca z organizacjami młodzieżowymi SPD i FDP. W kilku wyższych uczelniach powstały grupy Junge Union. Na skutek ostrego sprzeciwu kierownictwa CDU w stosunku do akcji rozłamowych w środowisku chadecji studenckiej zaniechano tych prób. Kierownictwo federalne CDU uznało, że w sytuacji politycznej, jaka panuje na wyższych uczelniach, dotychczasowa działalność RCDS gwarantuje należyte stawienie czoła naporowi sił lewicy.

Trzeba tu jeszcze dodać, że partie chadeckie i ich programy polityczne nie mają zbyt wielu zwolenników wśród młodzieży akademickiej. Znacznie większą sympatią cieszą się w środowisku studenckim ugrupowania lewicowe.

CDU i CSU objęły swym oddziaływaniem politycznym wszystkie grupy wiekowe młodzieży. Chadecja posiada bardzo silne organizacje młodzieżowe wśród uczniów i młodzieży pracującej. Na ich działalność polityczną i organizacyjnąłoży duże środki finansowe i wkłada wiele wysiłku w rozwój tych organizacji. W zamian oczekuje, że afiliowane przy niej organizacje młodzieżowe będą przynosiły określone profity swojej macierzystej partii.

Podstawowe funkcje wszystkich politycznych organizacji mło-

wiązały tę organizację. W 1945 r. odbyło się w Marburgu spotkanie przedstawicieli chadeckich grup studenckich z zachodnich stref okupacyjnych. Na skutek sporów kompetencyjnych i rozbieżności ideologicznych nie doszło do utworzenia wspólnego związku, który w zamiarach inicjatorów spotkania miał być afiliowany przy Młodej Unii. Dopiero w lutym 1951 r. ukonstytuowało się pierwsze w RFN chadeckie zrzeszenie studenckie, które na ogólnofederalnym zjeździe delegatów w sierpniu 1951 r. obrało nazwę RCDS.

dzieżowych chadecji zachodnioniemieckiej można by sprowadzić do następujących¹⁴:

- a) werbowanie członków i sympatyków partii w toku kampanii wyborczej;
- b) skupienie wokół partii młodzieży bezpartyjnej o zainteresowaniach politycznych;
- c) pozyskiwanie nowych i aktywizowanie młodych członków partii;
- d) udział w wypracowywaniu nowych koncepcji programowych;
- e) wychowanie kadr partyjnych;
- f) ułatwianie młodzieży partyjnej zdobywania stanowisk i urzędów.

Oczekiwanym ostatecznym efektem działania związków młodzieżowych jest odniesienie sukcesu wyborczego. Wszystkie działania partii i jej organizacji afiliowanych są podporządkowane temu celowi. Każde działanie, każdy program, który będzie to zapewniał jest do przyjęcia. jeżeli tylko nie narusza prawicowych zasad politycznych chadecji.

3. MŁODZIEŻ KATOLICKA

I JEJ ORGANIZACJE W RFN

Katolicy są najliczniejszą grupą wyznaniową w RFN. Zachodnioniemiecki Kościół katolicki skupia prawie 27 mln wyznawców, co stanowi 43,7% ogółu ludności tego kraju¹⁵. Mimo pomyślnych dla Kościoła wskaźników ilościowych postępuje proces laicyzacji społeczeństwa. Niepokój duchowieństwa katolickiego budzi wyraźne osłabienie w ostatnich latach praktyk religijnych wśród osób wie-

¹⁴ Por. uwagi na ten temat: Dokąd zmierza młoda generacja RFN? pod red. S. Wysockiego, Katowice 1975, s. 57.

¹⁵ W 1980 r. na 61 mln mieszkańców RFN było zarejestrowanych 26,8 mln katolików i 26,5 mln ewangelików. Ogółem do dwóch największych kościołów należy 89,95% ludności. Jeszcze w 1970 r. członkowie tych kościołów stanowili 91,6% mieszkańców RFN. Należy tu dodać, że w tym czasie liczba katolików będących cudzoziemcami przekroczyła 1,6 mln. Nie wszyscy katolicy cudzoziemscy zatrudnieni w RFN składają deklarację o wstąpieniu do Kościoła, gdyż wiąże się to z koniecznością opodatkowania na jego rzecz.

rzących¹⁶. Duża część katolików pozostaje słabo związana z Kościołem lub jest nawet całkowicie z niego wyobcowana¹⁷.

Aby zaradzić tej sytuacji, hierarchia Kościoła katolickiego podejmuje cały szereg działań mających na celu pozyskanie dla swego wyznania młodzieży zachodnioniemieckiej. Upatruje w tym, zresztą bardzo słusznie, gwarancji trwałości swej potęgi. Obok całego szeregu działań typu religijnego, mających na celu związanie z kościołem i wiarą, podejmowane są również określone działania organizacyjne. Zapewnieniu wpływu duchowieństwa katolickiego w środowiskach młodzieżowych służyć mają liczne kierowane i wspierane przez Kościół organizacje młodzieżowe. W RFN działa kilkadziesiąt różnych związków młodzieżowych związanych z Kościołem katolickim. Niektóre z nich pozostaje pod bardzo silnym wpływem hierarchii katolickiej, inne zachowują tylko formalną więź z Kościołem. Są również takie, które popadły z nim w ostry konflikt.

Tutaj zajmujemy się tylko tymi organizacjami katolickimi, które posiadają charakter polityczny. Wśród nich pierwszoplanową pozycję zajmuje Związek Niemieckiej Młodzieży Katolickiej (Bund der Deutschen Katholischen Jugend BDKJ). Zrzesza on ponad pół miliona członków (dane z 1976 r.). Obejmuje patronatem i opieką 17 innych katolickich zrzeszeń młodzieżowych, które zachowują jednak pełną odrębność i samodzielność. Skupiają one w sumie ponad milion członków.

Swój program polityczny BDKJ wypracowywał przez kilka lat, począwszy od 1970 r. Jego tezy wzbudzały niezadowolenie hierarchii kościelnej i spowodowały ostry konflikt między biskupami a kierownictwem organizacji. BDKJ poddawało ostrej krytyce urzędniczy cha-

¹⁶ W mszach niedzielnych, co jest podstawowym obowiązkiem każdego katolika, uczestniczyli w RFN następujące ilości zarejestrowanych katolików: 1950 r. - 50,6%, 1960 r. - 46,1%, 1970 r. - 35,2%, 1980 r. - 29%. Na temat praktyk religijnych w RFN bardzo szeroko pisze S. Markiewicz, Praktyki religijne w splocie liczb i faktów, Biuletyn Wyznań i Laicyzacji, nr 40 z 5 X 1981, s. 7 i dalsze.

¹⁷ Bardzo ciekawe są wyniki ankiety przeprowadzonej w 1975 r. przez Instytut Demoskopii w Allesbach. Badaniami objęto 40% dorosłych obywateli RFN. Na pytanie „czy wierzysz w istnienie określonej formy życia pozagrobowego po śmierci?” odpowiedzi twierdzącej udzieliło zaledwie 50% katolików. Co ciekawe, osoby należące do CDU i CSU, a więc partii, której członkowie nie mogą być ateistami (tak mówi statut CDU), na powyższe pytanie odpowiedziało: twierdząco - 46%, nie - 33%, nie wiem - 21% respondentów. Por. S. Markiewicz, Katolicyzm polityczny w RFN, Warszawa 1978, s. 761.

rakter kościoła oraz jego działalność ideowopolityczną. Hierarchia kościelna z kolei oskarżyła swoją organizację młodzieżową o „neomarksizm”. Lojalność młodzieżowych przywódców zdołano przywrócić dopiero po zastosowaniu wobec organizacji presji administracyjnych i finansowych. Jak się okazało nie na zawsze i nie na długo.

Najbardziej skomplikowana i bardzo niestabilna sytuacja panuje w szeregach katolickich organizacji studenckich.

W 1947 r. powstało stowarzyszenie z BDKJ, a popierane przez biskupów Zjednoczenie Niemieckich Studentów Katolickich (Katholische Deutsche Studenteneinigung - KDSE).

Bardzo dobre stosunki tej organizacji z episkopatem zaczęły się psuć od momentu, gdy nowy statut organizacji uchwalony w 1969 r. określił, że do KDSE mogą należeć wyłącznie członkowie studenckich gmin parafialnych. Wykluczono jednocześnie możliwość członkostwa w organizacji studentów należących do konserwatywnych związków akademickich.

Przyjęty przez KDSE w 1971 r. nowy program biskupi ocenili jako „neomarksistowski”. Ponieważ związek podjął działalność polityczną sprzeczną z kierunkami polityki hierarchii kościelnej, Niemiecka Konferencja Biskupów zażądała, aby organizacja zmieniła swą strukturę i skupiała nie jednostki diecezjalne, a pojedynczych członków. Zastosowanie się do tego polecenia znacznie osłabiłoby organizację. Episkopat podjął ostrą kampanię przeciw nie-subordynowanej młodzieży. Zakończyła się ona w 1973 r. całkowitym odżegnanie się Konferencji Biskupów od KDSE i cofnięciem dotacji finansowych dla tej organizacji¹⁸.

Był to kolejny dowód na brak w hierarchii kościelnej jakiegokolwiek tolerancji dla poglądów odbiegających od oficjalnie przyjętej polityki Kościoła. Opinia społeczna ostro zareagowała na tak brutalną decyzję Konferencji Biskupów, ale ta pozostała nieugięta i decyzji swej nie zmieniła, wychodząc z założenia, że Kościół żadnego pluralizmu politycznego tolerować nie może.

Wraz z likwidacją KDSE episkopat RFN powołał nową organizację - Katolickie Wspólnoty Szkół Wyższych (Katholische Hochschul-ge-

¹⁸ W 1972 r. dotacja ta wynosiła 320 tys. marek. Była to suma bardzo pokaźna. Biskupi wcześniej zlikwidowali w podobny sposób tygodnik „Publik”, który sympatyzował z programem politycznym KDSE.

meinde - KHG). Organizacja ta miała zapewnić pełną kontrolę biskupów nad politycznym i społecznym zaangażowaniem katolickich studentów.

Nowa organizacja posiadała również inną strukturę niż jej poprzedniczka. Składała się z samodzielnych, nie powiązanych ze sobą gmin. Zostały one natomiast silnie związane z organizacjami katolickimi skupiającymi pracowników naukowych¹⁹.

Wbrew stanowisku biskupów, z inicjatywy studentów utworzono w 1975 r. zrzeszenie pod nazwą Wspólnota Robocza Studentów i Akademickich Gmin Katolickich (Arbeitsgemeinschaft Katholischer Studenten und Hochschulgemeinschaften - AGG), do której wstąpiły KHG działające w ponad 60 wyższych uczelniach. Przywrócono w ten sposób praktycznie strukturę, którą posiadało niegdyś KDSE.

AGG spełnia głównie funkcje koordynujące działalność poszczególnych KHG, zajmuje się pomocą społeczną dla ludzi upośledzonych, dokształcaniem w zakresie teologii itd. Nie wzbrania się przed współpracą z organizacjami prawicowymi, szczególnie chętnie współdziała z korporacjami katolickimi zrzeszonymi w CV.

W działalności KHG, poprzez swoich członków, uczestniczy również organizacja o nazwie Katolicka Młodzież Studiująca (Katholische Studemende Jugend - KSJ), która wywodzi się z organizacji o nazwie Wspólnota Katolików - KJG. Skupia ona młodzież studiującą i uczącą się w szkołach średnich.

KSJ chętnie współpracuje z organizacjami lewicowymi, co oczywiście nie znajduje aprobaty biskupów. Konflikt tej organizacji z hierarchią kościelną powstał także na tle programu, który został oceniony jako „neomarksistowski”.

Chcąc zneutralizować opozycyjne wobec episkopatu organizacje studenckie (AGG i KSJ) posłużono się dwiema organizacjami, które miały spełniać funkcje nadrzędne wobec katolickich związków studenckich. Były to: Stowarzyszenie Katolickich Związków Studenckich (Arbeitskreis Katholischer Studentenverbände - AKST), mające występować przeciwko lewicowym ugrupowaniom studenckim, oraz Stowarzyszenie Katolickich Związków Studenckich (Arbeitsgemeinschaft

¹⁹ Ciekawie przedstawiał się skład kierownictwa każdej KHG. Wchodzili w jego skład z urzędu czterej działacze mianowani przez władze kościelne, dwaj księża akademicy, oraz czterej wyznaczeni ogólnie asystenci. Studenci byli natomiast reprezentowani przez czterech wybranych przez siebie przedstawicieli.

Katholischer Studentenverbände - AGV), które miało likwidować lewicowe tendencje w AGG.

Z wymienionymi wyżej organizacjami współdziała również Katolicka Akademicka Praca Niemiec (Katholische Akademikernarbeit Deutschlands - KAD), zrzeszająca pracowników naukowych wyższych uczelni²⁰. Jest to organizacja bardzo ściśle podporządkowana Niemieckiej Konferencji Biskupów i w pełni utożsamiająca się z jej programem politycznym.

W walce z elementami lewicowymi w studenckich organizacjach katolickich Kościoł posługuje się również skrajnie prawicowymi ugrupowaniami studenckimi. Należą do nich np. posiadające bardzo stare tradycje: Katolickie Korporacje Niemieckich Związków Studenckich (Cartellverband der Katholischen Deutschen Studentenverbindungen - CV) i Katolickie Zrzeszenie Korporacyjnych Niemieckich Związków Studenckich (Kartellverband Katholischer Deutscher Studentenvereine - KV).

CV jest tradycyjnie związana bardzo silnie zarówno z Kościołem katolickim, jak i chadecją niemiecką. Nie jest wprawdzie organizacją podporządkowaną CDU/CSU, ale partie te poprzez swoich członków należących dożywno do tzw. korporacyjnych kół starszych, odgrywają wspólnie z duchownymi katolickimi bardzo dużą rolę w kształtowaniu programu politycznego i działalności korporacji²¹.

Zachodnioniemieckie władze Kościoła katolickiego, używając wszelkich dostępnych im środków administracyjnych, politycznych oraz religijnych, nie cofają się przed skrajnymi i demagogicznymi argumentami i zarzutami, starają się podporządkować sobie i swojej polityce katolicki ruch studencki.

Podobne, bezwzględne jeżeli chodzi o interes Kościoła, stanowisko zajmują biskupi katoliccy wobec innych organizacji młodzieżowych, np. Wspólnoty Młodych Katolików (Katholische Junge Gemeinde - KJG). Jest to organizacja zrzeszająca młodzież uczącą się w wieku od 14 do 17 lat. Zadaniem tej posiadającej w 1978 r.

²⁰ KAD jest federacją 24 związków zrzeszających pracowników naukowych według ich specjalności. W 1980 r. liczyła 105 tys. członków.

²¹ CV powstała w 1856 r. Jest obecnie najliczniejszą organizacją akademicką w RFN. W 1975 r. należało do niej ponad 33 tys. członków, ale tylko 7 tys. było studentami, pozostali należeli do kół starszych. CV liczy obecnie 118 grup korporacyjnych. Jest bardzo aktywna politycznie.

prawie 150 tys. członków Wspólnoty jest wychowanie religijne młodzieży. Działalność KJG, zdaniem episkopatu, powinna się ograniczyć jedynie do realizacji celów wychowawczych. Tak się jednak nie stało. Również ta organizacja, wbrew woli przywódców Kościoła, postanowiła prowadzić działalność polityczną, i to na dodatek taką, która została przez Komisję do Spraw Młodzieży Episkopatu RFN oceniona jako „neomarksistowska”.

Swoje credo ideowopolityczne kierownictwo KJG przedstawiło w dokumencie „Nie milczeć - działać” z 1976 r. W roku następnym ogłoszono kolejny dokument, w którym znalazły się sformułowania świadczące o bardzo lewicowych, czy wręcz prosocjalistycznych poglądach autorów. Jak wynika z powyższego, również ta organizacja młodzieżowa wymknęła się spod kontroli Kościoła.

Nie ma episkopat natomiast trudności z organizacją, która działa w środowisku najmłodszej młodzieży i dzieci.

Reaktywowana w 1950 r. chadecka organizacja harcerska o nazwie Harcerstwo Niemieckie św. Jerzego (Deutsche Pfadfinderschöft St. Georg - DPSG) nie przysporzyła do tej pory żadnych kłopotów swoim opiekunom. Jest to w dużej mierze zasługą, wzorowanej na wojskowej, struktury organizacji oraz wyposażenia jej w bardzo liczną, w większości etatową, kadrę instruktorską. Nie bez znaczenia jest również fakt, iż kadra ta jest mianowana i opłacana przez Kościół, co stwarza określone uwarunkowania. DPSG liczy obecnie ok. 115 tys. członków, opiekuje się nimi ponad 15 tys. instruktorów.

Główne inicjatywy organizacji harcerskiej dotyczą działalności charytatywnej i opiekuńczej. W ostatnim dziesięcioleciu rozszerzono zakres działania na pewne akcje o charakterze społecznym i politycznym. Mają one na celu przygotowanie najmłodszego pokolenia do świadomego i czynnego uczestnictwa w życiu politycznym. Wszystko to oczywiście przy pełnej akceptacji ideowopolitycznego stanowiska Kościoła. Taka polityczność i ideowość organizacji młodzieżowej nie budzi żadnych obaw biskupów.

Kościół katolicki w RFN, formalnie dysponujący kilkunastoma organizacjami młodzieżowymi, ma praktycznie bardzo ograniczony zasięg oddziaływania politycznego na młodzież. Twarde, konsekwentnie konserwatywne stanowisko hierarchii kościelnej w podstawowych kwestiach polityki wewnętrznej i zagranicznej państwa, bardzo utrudnia dialog z młodzieżą. Nie udaje się biskupom narzucić młodzieży bezkrytycznego przyjmowania prawicowego programu politycz-

nego Kościoła. Naturalna dla młodych ludzi skłonność do postępu i krytyczny stosunek do rzeczywistości odsuwa ich od politycznych wpływów Kościoła.

Świadczy o tym dobitnie coraz wyraźniejszy proces wymykania się młodzieżowych organizacji katolickich spod wpływów i kontroli hierarchii kościelnej. Nie są w stanie temu zapobiec żadne administracyjne pociągnięcia Kościoła. Niemniej pozostaje on nadal potężną siłą polityczną w RFN.